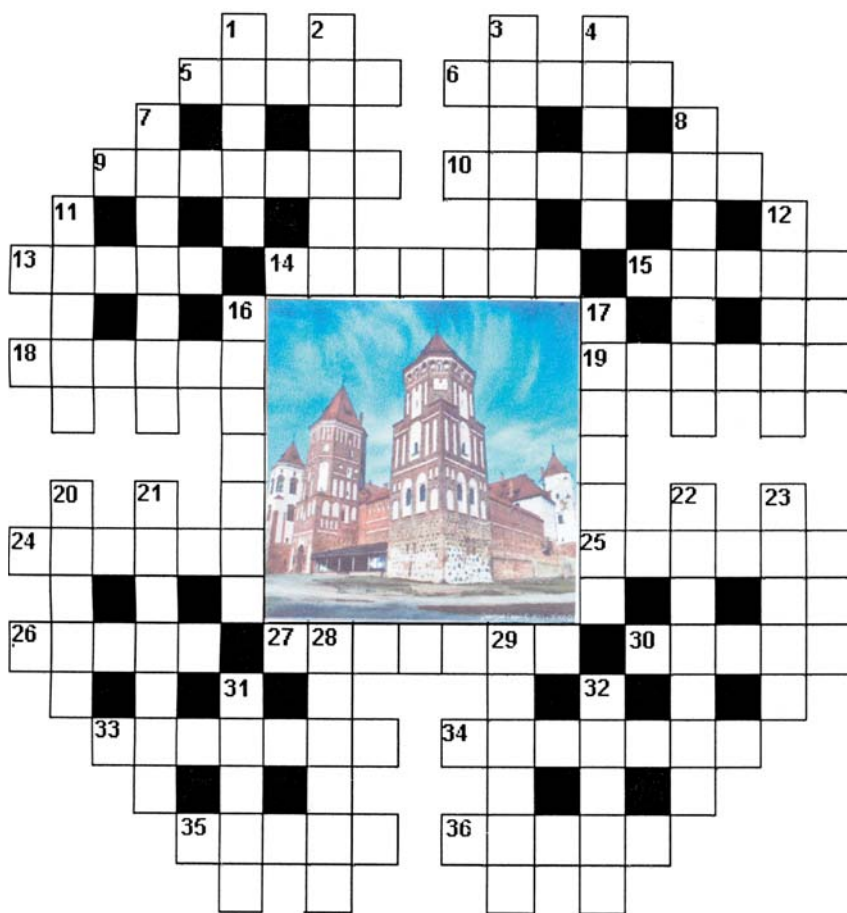

Старадаўнія сядзібы, замкі Беларусі

Па гарызанталі: 5. Мураванае збудаванне ў радавым маёнтку пісьменніка, філосафа і тэолага Фларыяна Бохвіца непадалёку ад г. Ляхавічы; тут часта гасцявалі Ажэшкі з Людвінава, Радзівілы з Нясвіжа і іншыя вядомыя асобы. 6. Сядзіба на Піншчыне, дзе прайшлі дзіцячыя гады гісторыка і паэта, асветніка і грамадскага дзеяча А. Нарушэвіча. 9. Бастыённы замак маршалка Вялікага Княства Літоўскага Яна Дольскага, пабудаваны ў канцы XVI стагоддзя ў прыгарадзе Пінска. 10. Штучны вадаём — традыцыйны кампазіцыйны элемент колішніх палацава-паркавых ансамбляў. 13. Рака, на якой размясціў свае ўмацаванні старажытны Лагойск, згадана ўпершыню ў пісьмовых крыніцах пад годам 1078-м. 14. Фальварак, што належаў старадаўняму палескаму роду Фурсаў; як гістарычная і архітэктурная каштоўнасць узятая пад ахову дзяржавы. 15. Вялікі камень, устаноўлены на мяжу былога маёнтка Рэпіхава на Ляхавіччыне ў гонар слынага паэта і фалькларыста Яна Чачота, аднаго з бліжэйшых сяброў А. Міцкевіча. 18. Кампактная аб'ёмна-просторавая кампазіцыя ў старадаўніх парках. 19. Паселішча ў Прыдзвінні, заснаванае полацкімі крывічамі; з XIV стагоддзя згадваецца ўмацаваны замак. 24. Абаронная агароджа ў выглядзе частаколу ў старажытных гарадах. 25. Паўднёвае дрэва, што аздабляла многія колішнія маёнткі, палацава-паркавыя кампазіцыі. 26. Сядзіба ў Дрыбінскім раёне — помнік архітэктуры неакласіцызму з элементамі драўлянага дойлідства. 27. Адзін з апошніх уладальнікаў Заказельскага палацава-паркавага ансамбля, у ранейшы час галоўнай рэзідэнцыі вядомага на Беларусі роду Ажэшкаў. 30. Жанр праявіўся на творах У. Караткевіча «Чорны замак Альшанскі». 33. Гандлёва-рамеснае паселішча на Берасцейшчыне, цэнтрам абароны якога быў бастыённы замак значных памераў. 34. Выспа, утвораная рукавамі Мухаўца і Заходняга Буга, дзе было ўзведзена цэнтральнае ўмацаванне магутнай Брэст-Літоўскай фартэцыі. 35. Насып са слупам як межавы знак. 36. Ручай, воды якога разам з р. Случ ахоўвалі Верхні замак сярэднявечнага Слуцка.

Івана Грознага быў пабудаваны драўляны замак. 8. Тканіна, з якой вырабляліся паясы — галоўная ўзнагарода пераможцам спаборніцтваў стралкоў, што кожны год ладзіліся ў старажытным Нясвіжы. 11. Гандлёва-рамесная частка горада з краснаю сцяной у X—XVIII стагоддзях. 12. Старадаўняя сядзіба Радзівілаў на Камянецчыне, славілася драўляным палацам і вялікім паркам са звырэнцам. 16. Колішні палескі двор, згадваецца ў пісьмовых крыніцах з 1220 года ў сувязі з вялікай бітвай князёў Літвы і Уладзіміра-Валынскага. 17. Маёнтка непадалёку ад г. Пружаны, у XIX стагоддзі належаў насядкам роду Быхаўцоў. 20. Умацаванае мястэчка з замкам на левым беразе Іслачы, узведзеным у XVI стагоддзі. 21. Вядомы вучоны-медык, актыўны ўдзельнік нацыянальна-вызваленчага паўстання 1863 года, які нарадзіўся ў мястэчку Сялец — колішнім цэнтры вобласці. 22. Беларускі этнограф XIX—XX стагоддзяў, выступаў за абарону помнікаў гісторыі і нацыянальнай культуры. 23. Старадаўні двор, уладальнікамі якога з'яўляліся князь Свідрыгайла, затым Гаштольды, Хадкевічы, Салегі. 28. Вёска ў Бешанковіцкім раёне, дзе выяўлена пяць стаянак

эпохі неаліту і бронзавага веку, рэшткі жылля славаў канструкцыі. 29. Сядзіба роду Прушынскіх паблізу Баранавіч; тут у паркавай зоне захаваўся дуб, пасаджаны ў 1884 годзе пэтам А. Адынцом і вядомым вучоны-геолагам, нацыянальным героем Чылі І. Дамейкам, пра што сведчыць мемарыяльная дошка. 31. Гэта, згодна з пастановай магістрата, павінен быў мець кожны ўладальнік дома старажытнага Нясвіжа для абароны горада. 32. Традыцыйны комплекс беларускага народнага адзення, характэрны для пэўнай мясцовасці.

Склаў Іосіф КАРПЫЗА,

г. Ляхавічы.

ПАВЕРЦЕ, КАЛІ ПАСКА, АДКАЗЫ:
 Па гарызанталі: 1. Паэты: 1. Радзівілаў, 2. Ляўчанка, 3. Ружанка, 4. Салегі, 5. Пружанскі, 6. Дубавы, 7. Калінін, 8. Ажэшкі, 9. Караткевіч, 10. Случ, 11. Пружаны, 12. Тэафіл, 13. Чачота, 14. Хадкевічы, 15. Валун, 16. Бакот, 17. Дзівілаў, 18. Бакот, 19. Дзівілаў, 20. Парканы, 21. Тэафіл, 22. Радзівілаў, 23. Ажэшкі, 24. Парканы, 25. Ажэшкі, 26. Радзівілаў, 27. Радзівілаў, 28. Ажэшкі, 29. Крочынскі, 30. Ажэшкі, 31. Радзівілаў, 32. Радзівілаў, 33. Радзівілаў, 34. Радзівілаў, 35. Радзівілаў, 36. Радзівілаў.
 Па вертыкалі: 1. Радзівілаў, 2. Ляўчанка, 3. Ружанка, 4. Салегі, 5. Пружанскі, 6. Дубавы, 7. Калінін, 8. Ажэшкі, 9. Караткевіч, 10. Случ, 11. Пружаны, 12. Тэафіл, 13. Чачота, 14. Хадкевічы, 15. Валун, 16. Бакот, 17. Дзівілаў, 18. Бакот, 19. Дзівілаў, 20. Парканы, 21. Тэафіл, 22. Радзівілаў, 23. Ажэшкі, 24. Парканы, 25. Ажэшкі, 26. Радзівілаў, 27. Радзівілаў, 28. Ажэшкі, 29. Крочынскі, 30. Ажэшкі, 31. Радзівілаў, 32. Радзівілаў, 33. Радзівілаў, 34. Радзівілаў, 35. Радзівілаў, 36. Радзівілаў.

Па вертыкалі: 1. Легендарны князь, якому паданне прыпісвае пабудову Камянецкай вежы. 2. Цяжкая драбінка з патоўшчаным канцом, што ў старажытнасці служыла зброяй. 3. Старадаўні палацава-паркавы ансамбль, галоўная рэзідэнцыя роду Салегі, адзін з найвыдатнейшых помнікаў архітэктуры Беларусі XVIII—XVIII стагоддзяў. 4. Вялічнае пяцівежавае каменнае збудаванне ў паселішчы Мір, вядомым з 1395 года (гл. фота). 7. Уладанне князёў Лукомскіх, паблізу якога ў XVI стагоддзі на загад

СЁННЯ

Сонца	Усход	Заход	Даўжыня дня
Мінск	9.09	16.50	7.41
Віцебск	9.05	16.33	7.28
Магілёў	8.59	16.40	7.41
Гомель	8.47	16.45	7.58
Гродна	9.23	17.07	7.44
Брэст	9.15	17.15	8.00

Месяц

Поўня 6 снежня.
Месяц у сузор'і Цяльца.

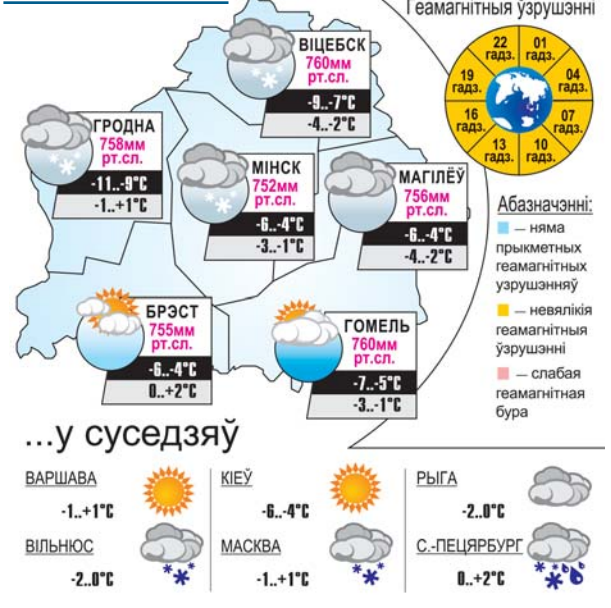
Імяніны

Пр. УВЯДЗЕННЕ У ХРАМ БОЖАЙ МАЦІ.
К. Барбары, Хрысціны, Барнардэ, Яна.

Фота Аляксандра ШАБЛЮКА.

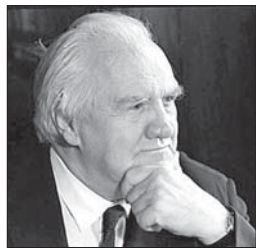
ЗАЎТРА

Даты Падзеі Людзі

1856 год — у будынку бібліятэкі Віленскага ўніверсітэта адкрыўся Віленскі музей старажытнасцяў, заснаваны ў 1855 годзе беларускім археолагам і гісторыкам Яўстахам Тышкевічам. Уласныя калекцыі перадалі музею Канстанцін Тышкевіч, адзін з заснавальнікаў беларускай навуковай археалогіі, паэт Уладзіслаў Сыракомля, член-карэспандэнт Імператарскага археалагічнага таварыства Адам Кіркор, беларускі гісторык і археолаг Тэадор Нарбут, паэт і празаік Францішак Багушэвіч. У музеі былі створаны аддзелы археалогіі, этнаграфіі, мастацтва, мінералогіі, арніталогіі, а таксама збройнай. У канцы XIX стагоддзя ў яго фондах налічвалася больш за 12 тысяч экспанатаў, у тым ліку старажытныя рукапісы, рэдкія выданні, багатыя калекцыі зброі, слупкі паясоў, габеленаў, графікі, скульптуры, гербаў гарадоў, вырабаў з фарфору і бронзы, манет і партрэтаў вядомых прадстаўнікоў з роду Радзівілаў, Тышкевічаў, Салегі і інш. Музей існаваў да Першай сусветнай вайны. Большасць экспанатаў цяпер захоўваецца ў гісторыка-этнаграфічным музеі Акадэміі навук Літвы, Дзяржаўным гістарычным музеі ў Маскве і Народным музеі ў Варшаве.

1896 год — нарадзіўся Мікалай Ціханаў, рускі пісьменнік. Ён заўсёды быў чалавекам адважным і верным: на фронце, у дружбе, у працы. Прайшоў дзве сусветныя вайны. У часы рэпрэсій не баяўся выступаць

Ціханаў, былі і героі яго апавяданняў і вершаў, у якіх смерць на баявым пасту лічылася найвышэйшай ступенню чалавечай годнасці.

1939 год — 75 гадоў таму на тэрыторыі Заходняй Беларусі, узяўднанай з БССР, утвораны вобласці: Баранавіцкая, Беластоцкая, Брэсцкая, Вілейская, Пінская. У выніку на тэрыторыі Беларусі існавала 10 абласцей.

Было сказана

Кузьма ЧОРНЫ, пісьменнік, публіцыст, перакладчык:

«Адзін любіць родную зямлю грызці, а другі на чужой старане пірагі есці».

у падтрымку арыштаваных літаратараў. А яго самога ад арышту выратавала толькі праца карэспандэнтам на савецка-фінскай вайне. Падчас блакады Ленінграда, не губляючы веры ў перамогу, Ціханаў працягваў літаратурную і грамадскую дзейнасць. Падтрымліваў ленынградцаў выступленнямі на радыё. Такімі, як Ціханаў, былі і героі яго апавяданняў і вершаў, у якіх смерць на баявым пасту лічылася найвышэйшай ступенню чалавечай годнасці.

УСМІХНЕМСЯ

Чуткі пра тое, што мужчыны заўсёды хочучы сексу, моцна перабольшаныя... Ядуць яны значна часцей.

Людзі такія дзіўныя: у садку жэняцца, а ў 25 кажуць, што рана.

Як часам кажуць у Адэсе: — Не хачу вас нерваваць, але ў мяне ўсё добра!

Дзіцячае свята, вядучая: — Дзеці, а што вы робіце ў вольны час?

Хлопчык гадоў пяці: — Чакаю з татам, пакуль нафарбуецца мама!

Я за тое, каб дзяўчаты ў сацыяльных сетках выкладвалі фотаздымкі ежы, якую яны самі прыгатавалі, каб мужык загадзя ведаў, што яго чакае. Напрыклад: «Вось у гэтай беляшы, можна пазнаёміцца».

Суседзі раздражняюць!

Не свідруюць, не слухаюць музыку, не шумяць. Такое ўражанне, што сядзяць і падслухваюць!

Гэта разумныя, але крыху агрэсіўныя асобы, якім хапае рашучасці і смеласці адстойваць свае погляды і тое, у чым яны перакананы. У іх ёсць досыць вялікі шанец дасягнуць высокіх мэт, што адбудзецца дзякуючы спалучэнню вытанчанасці і жыццёстойкасці, вытрымцы і ўпартасці. Ідэалы і імкненні гэтых людзей пазбаўлены карысліваці, яны гатовыя ахвяраваць асабістым камфортам дзеля таго, чаму вераць. Валодаюць арганізатарскім талентам, не пераносяць пагрозы сваёй уладзе; ім трэба дакладна размяжоўваць для сябе грамадскае і асабістае. Яны валодаюць крытычным розумам, здольныя лёгка і імгненна выказаць неабходны аргумент і ацаніць апанента. Ім неабходна назіраць за тым, каб энергія іх агрэсіўнасці не выйшла з-пад кантролю — гэта неабходна для іх жа ўласнага спакою і дабрабыту.

ЗВЯЗДА БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

ЗАСНАВАЛЬНІКІ: Савет Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Палата прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь

РЭГІСТРАЦЫЯНАЕ ПАСВЕДЧАННЕ НУМАР 2 АД 17 ЛЮТАГА 2009 ГОДА, ВЫДАДЗЕННЕ МІНІСТЭРСТВАМ ІНФАРМАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ.

Дырэктар—галоўны рэдактар КАРЛЮКЕВІЧ Аляксандр Мікалаевіч.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ: Н. ДРЬІЛА (намеснік галоўнага рэдактара), Н. КАРПЕНКА (першы намеснік галоўнага рэдактара), А. ЛЯУКОВІЧ (першы намеснік дырэктара), А. КЛЯШЧУК, Н. РАСОЛЬКА, С. РАСОЛЬКА, А. СЛАНЕУСЬКІ (намеснік галоўнага рэдактара), В. ЦЕЛЯШУК, Л. ЦІМОШЫК.

Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом «Звязда».

НАШ АДРАС: 220013 г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмная — 287 19 19 (тэл./факс); адрэдагу: пісьмаў — 287 18 64, падпіскі і распаўсюджвання — 287 18 38, 287 17 21, бухгалтэрыі: 287 18 81.

Аўтары апублікаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць фактаў, іх меркаванні не заўсёды супадаюць з меркаваннем рэдакцыі. Рэдакцыя па сваім меркаванні адбірае і публікуе адрасаваныя ёй пісьмы. Перадрук матэрыялаў, апублікаваных у «Звяздзе», толькі з дазволу рэдакцыі.

<http://www.zviazda.by/>
 e-mail: info@zviazda.minsk.by, (для зваротаў): zvarot@zviazda.minsk.by

ПРЫЁМ тэл./факс: 287 17 79, РЭКЛАМЫ e-mail: reklama@zviazda.by

Матэрыялы, пазначаныя гэтым значком, носяць рэкламны характар. Адказнасць за змест рэкламы нясуць рэкламадаўцы.

Газета адрэдагавана ў Рэспубліканскім унітарным прадпрыемстве «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 79. Выходзіць 5 разоў на тыдзень.

Тыраж 20.010. Індэкс 63850. Зак. № 4874.

Нумар падпісаны ў 19.30
 3 снежня 2014 года.